

Ctirad Václav Pospíšil
Utrpení Páně
podle Jana

Životodárná Moc ukřižovaného Slova
(Jan 18,1 – 19,42)

Utrpení Páně podle Jana

Ctirad Václav Pospíšil

Utrpení Páně podle Jana

*Životodárná Moc ukřižovaného Slova
(Jan 18,1 – 19,42)*

KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Pospíšil, Ctirad Václav, 1958-

Utrpení Páně podle Jana : životodárná Moc ukřižovaného Slova
(Jan 18,1-19,42) / Ctirad Václav Pospíšil. – V Praze : Karmelitánské
nakladatelství, 2021. – 148 stran. – (Malý duchovní život ; svazek 163)

Anglické resumé

Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7566-208-8 (brožováno)

* 27-247.8 * 27-312.8 * 27-312.9 * 27-247 * 27-278 * 27-277.2 * 27-31 *
27-58-1 * (048.8)

– Bible. Jan XVIII,1-XIX, 42

– Bible. Jan XX,1-XXI, 23

– utrpení Ježíše Krista

– ukřižování Ježíše Krista

– zmrtvýchvstání Ježíše Krista

– evangelia

– biblická teologie

– biblická exegeze

– christologie

– spirituální teologie

– monografie

2-23/-27 - Bible. Biblistika [5]

Recenzovali:

Mgr. Pavel Černuška, Ph.D.

Mgr. Veronika Řeháková, Ph.D.

© Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., Praha, 2022

ISBN 978-80-7566-208-8

Descendit gratia in nos per Verbum crucifixum.

BONAVENTURA,

De donis, coll. I, 6; *Opera Omnia* V, 458ab

Světlé památce

teologa a mučedníka

Ambrože Jaroslava Toboly, OFM (1910–1953)

Než otevřeme evangelium...

Věřící křesťan má ve velké úctě všechna čtyři kanonická evangelia. Každé z nich představuje specifický pohled na jediné tajemství Ježíše z Nazareta jako Mesiáše, Spasitele, Božího Syna. V dané souvislosti se sluší velmi důrazně podtrhnout, že **měřítkem víry není jednotlivý výrok Písma, ba ani jednotlivá kniha, nýbrž svědectví Bible, zejména Nového zákona, jako celku.** Proto ani janovské pašije samotné nejsou tím jediným pohledem na tajemství Kristova utrpení!

Zároveň však z frekvence využívání jednotlivých knih a perikop při liturgii snadno vytušíme, že intuíce Božího lidu a zkoumavý pohled teologů vnímají některé biblické pasáže, ba i celé spisy jako důležitější než jiné. Čtvrté evangelium představuje zcela nepochybně vyvrcholení reflexe prvotní církve o vtěleném Slovu a také o úloze, již v procesu naší spásy hraje Duch svatý. O Ježíšově Matce se hovoří sice pouze v druhé a devatenácté kapitole, nicméně zmíněné texty hrají v mariologii i mariánské úctě zcela nezastupitelnou roli. Ne nadarmo církevní otcové autora čtvrtého evangelia pottili titulem Teolog. Pašijový příběh při liturgii čteme ve Svatém týdnu každý rok dvakrát, protože, jak jsme řekli, mírou víry je komplexní svědectví všech evangelií. O Květné neděli se postupně střídají vyprávění Matouše, Marka a Lukáše. **O Velkém pátku ale církev předkládá každý rok právě osmnáctou a devatenáctou kapitolu Janova evangelia, protože všichni cítíme, že právě toto vyprávění jedinečným způsobem zpřítomňuje mysteriózní význam tohoto klíčového dění.** Ten, kdo zná dějiny christologického dogmatu, ví velmi dobře, že právě Janovo evangelium zde sehrálo roli po výtce

exkluzivní.¹ Jeví se tudíž navýsost vhodné, aby v češtině vznikla knížka, která by věřícím usnadňovala přístup k oněm duchovním pokladům, jež se jim při četbě Janových pašijí o Velkém pátku nabízejí.

Nejprve je pochopitelně potřebné **prozkoumat, co k danému tématu existuje v naší krásné mateřštině.** Na prvním místě považuji za povinnost připomenout, že tajemství Kristova utrpení věnovali zvláštní spisy jak mistr Jan Hus,² tak Jan Amos Komenský.³ V dalším přehledu v poznámce z pochopitelných důvodů ponecháváme stranou velký počet různých postních kázání či popularizačních pojednání o utrpení Páně a zaměřujeme se na odbornou literaturu devatenáctého století,⁴ z níž to nejlepší rozhodně v mnoha ohledech není zastaralé. Obdobné kritérium výběru platí také pro odkaz autorů dvacátého století⁵ a díla prvních dvou desetiletí třetího tisíciletí křesťanské éry.⁶

Předložený přehled určitě není materiálně kompletní, nicméně je jistě dostatečně reprezentativní. Převládají díla zaměřená buď na samotné události spjaté s Ježíšovým ukřižováním, anebo spisy laděné v moderním slova smyslu exegeticky. Současný exegeta se primárně snaží odhalit ten význam, který dával svým slovům lidský autor, následně také vztahu jeho výpovědí k příslušným událostem. Uvedený přístup ovšem představuje jen první kroky k uchopení toho, co oním slovem chtěl a chce sdělovat Nejvyšší.⁷ **Právě naznačené snažení by odpovídalo teologické lektuře textu v pravém slova smyslu, která věnuje velmi uctivou pozornost hlasu exegety a biblického teologa, nicméně bere vážně rovněž svědectví Písma jako celku i mnohasetletý dialog mezi Bohem a jeho lidem ve formě interpretační tradice. K tomu přistupuje nazírání tajemství**

živého Boha, Ježíše Krista a jejich společného Du-
cha přes prisma příslušného místa,⁸ protože z toho-
to hlediska slovo Písma zpravidla sděluje víc, než měl
kdysi na mysli jeho lidský autor. Možná to bude znít
poněkud překvapivě, ale spis věnovaný Janovým paši-
jím, čteným nejenom historicky a exegeticky, nýbrž ta-
ké v duchovní⁹ a teologické perspektivě, dosavadní čes-
ká tvorba ani překladová ediční činnost nenabízí.

Při naší četbě Janova zpracování utrpení Páně tedy
vstupují do hry dvě principiální záležitosti, které je třeba
pojmenovat. **V první řadě je to historie, tedy vztah
vyprávění k reálným událostem a místům,** což nás
bude zajímat opravdu jedině ve funkci poselství Janova
vyprávění. To zásadní, tedy že Ježíš byl zrazen, vydán,
nespravedlivě odsouzen, potupně ukřižován, zemřel
a vstal z mrtvých,¹⁰ vnímáme jako historické události.
**Vedle toho vystupuje do popředí význam, který svým
poselstvím svatopisec sděluje. Ten je bytostně spjat se
světlem víry.** Teolog má v hledáčku vcelku pochopitel-
ně přednostně onen druhý aspekt biblického sdělení.

Určitá výzva a potíže tkví v tom, že **janovský způ-
sob mluvení je výrazně symbolický a metaforický, což
s sebou nevyhnutelně nese vícero možností výkladu.**
Musíme se smířit s tím, že v takto pojímaném sdělení
velmi často nelze s jistotou říci, zda ta, nebo ona lektu-
ra přesně odpovídá obsahu mysli autora čtvrtého evan-
gelia. Ono to ani není tak docela rozhodující, protože
Bůh přece slovem lidského autora mohl sdělovat více,
než si svatopisec v daném okamžiku byl s to uvědomo-
vat. Řečeno jinak, výklady z dob církevních otců, kte-
ré se ubírají právě naznačenou cestou interpretace, ne-
ní třeba na základě novodobé exegeze zcela skartovat.
Možná, že církevní otcové nevystihli přesně úmysl autora

čtvrtého evangelia, možná ale objevili onu tajemnou potencialitu textu, která úmysl pisatele překračovala a v níž se vyjevuje přesah Božího slova nad čistě lidským slovem Písma.

Zmíněný význam janovského textu můžeme navíc vnímat nejenom věroučně, tedy dogmaticky a eticky, nýbrž také existenciálně, aktuálně, dynamicky, spirituálně. V jakém smyslu slova mě toto vyprávění vpravdě *interpeluje*? Nezapomínejme, proč bylo toto evangelium napsáno:

„Ještě mnoho jiných znamení učinil Ježíš před očima učedníků, a ta nejsou zapsána v této knize. Tato však zapsána jsou, abyste věřili, že Ježíš je Kristus, Syn Boží, a abyste věřice v něho měli život v jeho jménu“ (Jan 20,30–31).

Platí-li, že dílu má být rozuměno tak, jak ho pojímal autor, pak právě teologická a duchovní lektura nejlépe respektuje záměr Janova evangelia. Nejde tu o uspokojení naší zvědavosti, o informaci samotnou, nýbrž o život v plnosti, o spásu. Přístup k problematice výkladu biblického textu i zásadní christologické a duchovní ladění této knihy velmi úzce navazuje na předchozí monografii věnovanou veleslavnému hymnu z listu Filipánům (Flp 2,6–11),¹¹ kde na základě četných myšlenkových souvislostí hypoteticky identifikuji autora hymnu s pisatelem čtvrtého evangelia.

V dané souvislosti je třeba si uvědomit, že jednoznačnost, tolik vzývaná současnou akademickou vědou, není obvykle ani zábavná, ani přitažlivá. Nejnádhernější výpovědi o nevýslovném, jako je třeba vynikající poezie, rozhodně nemíří k pouhému „nakrmení“ našeho rozu-

mu informacemi. Ve hře je totiž něco mnohem, mnohem zásadnějšího: naše uvedení do prožitku. V případě Písma svatého je to navíc doslova vtažení do nevýslovného mystéria Trojice. Již na tomto místě by si čtenář měl vzít k srdci, co kdysi mistrovsky vystihl Origenes, totiž že jedině ten, kdo položil hlavu na hruď Páně, je s to správně porozumět tomu, co nám sděluje evangelista Jan.¹²

Ten, kdo položil hlavu na Pánovu hruď ve večeradle, je jakožto učedník, jehož Pán miloval, zcela evidentně autorem čtvrtého evangelia.¹³ Spoluprožíval s Ježíšem jeho utrpení, což chce prostřednictvím svých slov předat i nám.¹⁴ První způsob, jak číst s duchovním užitkem nejenom janovské pašije, tkví v následujícím ne vždy zcela příjemném dotazování se: **Jakou roli hraji já sám v příběhu Mistra z Nazareta, jenž se v našich životech ustavičně projevuje a v různých analogiích opakuje?**¹⁵ Jsem zbabělec a následně kající jako Petr? Nejsem náhodou jako Jidáš, který zrazuje přátele a udává? Nejsem ostrý posuzovatel, který se podobá členům velerady? Mohu být rovněž alibista, který kvůli vlastnímu prospěchu obětuje nevinného jako Pilát? Cílem by měla být proměna smýšlení, proměna naší role, osvojení si janovské optiky, tedy naše prolnutí s učedníkem, jehož Pán miloval.

Druhý typ aktualizací a sebezpytných lektur tkví v tom, **že člověk, který se zpravidla nachází ve velmi svízelné životní situaci jako trpící, případně nespravedlivě osoučený, pomlouvaný, na okraj odsouvaný a odsuzovaný, se spontánně identifikuje s Ukřižovaným a vnímá své trápení jeho optikou.** Tento způsob spoluprožívání utrpení Páně je zcela legitimní, pokud nám pomáhá zvládat strážně v Kristově duchu, a to včetně lásky k protivníkům.¹⁶ Neříká snad svatý Pavel, že je ukřižován spolu

s Kristem (srov. Gal 2,19)? Právě představovaná lektura se ovšem může stát velmi spornou, když dotyčný chce právě naznačeným způsobem přednostně označovat druhé za zločince, kteří se podobají těm, kdo křižovali našeho Pána, aniž by přitom měl ducha, či spíše Ducha Ukřižovaného.¹⁷

Po těchto zcela nevyhnutelných úvodních vyjasněních můžeme otevřít Písmo, konkrétně osmnáctou a devatenáctou kapitolu Janova evangelia. **Rozčlenění jednotlivých kapitol našeho exegetického, teologického i spirituálního výkladu je dáno představovaným textem samotným**, který je koncipován jako drama o pěti velkých dějstvích, jež jsou většinou rozčleněna do jednotlivých scén nebo obrazů. Před vlastním rozбором janovského podání utrpení Páně je nutno předeslat stručné uvedení do specifického způsobu Janova myšlení a vyjadřování.¹⁸ Následují jednotlivé kapitoly, které přehledově vyjmenuji: Některá specifika janovského způsobu myšlení a vyjadřování; Ježíšovo sebevydání těm, kdo ho přišli zatknout (Jan 18,1–14); Výslech nebo výslechy před veleknězem (Jan 18,15–27); Před Pilátem (Jan 18,28 – 19,16); Ukřižování (Jan 19,17–37); Pohřeb (Jan 19,38–42); Epilog – vzkříšení (Jan 20,1 – 21,23); Závěrečné ohlédnutí.

Epilog bude velmi stručný. Je ovšem naprosto nutný, neboť od nejstarších dob platilo a i nadále musí být respektováno, že právě oslavení je vyvrcholením Ježíšovy paschy, jeho přechodu z tohoto světa k Otci.¹⁹ Konec konců i celé vyprávění o utrpení je prozářeno světlem povelikonoční víry nesené zkušeností setkání s oslaveným Pánem.²⁰

Jelikož z hlediska potřeb čtenářů existují určité meze pro délku předloženého textu, předesílám, že nelze přetisknout celý komentovaný text. **Čtenáře proto**

prosím, aby měl Janovo evangelium otevřené spolu s touto knížkou a přečetl si danou partii nejprve sám a posléze podruhé, poté co bude mít za sebou náš komentář. Pracuji s Českým ekumenickým překladem, protože se jedná o nejrozšířenější verzi biblického textu u nás. Pro odborně zaměřenou i duchovní lekturu je užitečné pročíst si i další biblická místa, na něž ve svém textu odkazují.²¹

Praha-Krč

O dni 350. výročí od smrti

J. A. Komenského 15. 11. 2020

Ctirad Václav Pospíšil